

SZTE Egyetemi Könyvtár

J000918332

Deák Ferenc beszéde

C16730

a 65-ös választmány közösügyi munkálata mellett,
a képviselőház március 28-ki ülésében.

Azon fontos kérdések, melyek felett jelenleg tanácskozunk, valószínűleg elhatározó befolyással lesznek hazánk jövőjére. Vitatkozásaink tehát rövidnek nem lehetnek.

Nem új előttünk e kérdések lényege. Közel két éve már, hogy az alapeszmék szóba hoztak. Hónapok óta közkézen forog a 15-ös bizottság javaslata, s hat hete már, hogy a 65-ös bizottság bevégezte nyilvános tanácskozásait.

Időnk is volt tehát, de valóban okunk is volt arra, hogy a munkálatot egészben és minden részeiben higgadtan megfontoljuk.

Megfontoltam én is e kérdéseket minden oldalról, számot vetettem magammal mindazon aggodalmakra nézve, melyek egyik vagy másik részről felmerültek, s azon következtetésekre nézve, melyek e kérdéseknek egyik vagy másik módon leendő eldöntéséből származhatnak. E megfontolásnak eredménye lett azon meggyőződés, hogy a 65-tös bizottság többségének javaslata a fenforgó nehéz kérdések békés kiegyenlítésének oly módját foglalja magában, mely helyzetünkben, s a jelen viszonyok között leginkább célszerű, és valószínűleg kivihető is. (Éljék helyeslés a középén.)

Nem azért szólalok fel, mintha számítanék arra, hogy előadásom e ház tagjainak nézetét más irányba vezetendí, mert tudom, hogy kiki komoly megfontolás után már elhatározta véleményét, s követni fogja saját meggyőződését és lelkének belső sugallatát. Felszólalok mégis, hogy elmondjam a t. ház előtt, s elmondjam az ország előtt azon okokat, melyek véleményemet elhatározták. (Halljuk! Halljuk!)

Nagy részben olyanokat fogok talán mondani, miket én is, más is, e házban már felhoztunk. De mégis elmondom azokat, mert okaim láncolatához tartoznak és meggyőződés, alapjául szolgálnak. (Halljuk!) Magyarország közjogának történelmében legfontosabb korszakot képez azon átalakulás, mely 1847⁸-ban tétetett, mert e nélkül a kornak igényei s a fejlődő eszmék hatatalma rég elsöprötték volna alkotmányunkat. (Középén: Ugy van!)

Ha akkor az országgyűlés, ragaszkodva ősi aristocraticus intézményeinkhez, szabaddá nem teszi a népet és a földet, nem osztozik e néppel jogokban s terhekben, ha szélesebb alapra nem fekteti az alkotmányt, a reánk következt nehéz évek súlyát el nem birtuk volna s összeroskadunk volna a szenvedések alatt, a nélkül, hogy a művelt világ szánalma s részvéte kísérné végsúlyedésünket. (Helyeslés a középén.) Ezen átalakulást össze fogja kötni a történelem azon férfúnak nevével, ki azt 1848-ban megindította s ernenyedetlen erélylyel keresztül vitte. (Éljenzés.) Dacára a bekövetkezett szerencsétlen eseményeknek, művének ezen része fenmaradt, és fenn fog maradni, míg nemzetünk él és országunk áll, s ahhoz a nemzet emléke és hálája lesz mindég csatolva. (Éljenzés.)

De az 1847⁸-ki törvények ezen átalakulást be nem végezheték, csak az alap volt letéve, s a további fejlődés a legközelebbi országgyűlés feladata lett volna. Maguk azon országgyűlés rendei tudták és érezték azt, midőn első feliratuk után néhány nappal, márc. 18-án, egy ünnepélyes nyilatkozatban azt jelentették ki, hogy: „A jelen országgyűlést nem tartják hivatva lenni arra, hogy mindazon törvényeknek részletes kidolgozásába és megállapításába ereszkedjék, melyek a nemzet boldogságának felvirágzására általában szükségsek, sőt úgy vannak meggyőződve, hogy törvény által meghatározván az alapokat, melyeken a képviseleti rendszer szerint néhány hónap alatt Pesten tartandó országgyűlés alakíttassék: mindazon törvényeknek alkotása, melyek az ország belbékéjének s a nemzet szabadságának biztosítása végett rögtön intézkedést nem kívánnak, az ezen Pesten tartandó nemzeti gyűlésre halasztassék.“

Mutatja említett törvényeink szövege is, hogy azok egy része ideiglenes, nagy része részletesebb kifejtésre vár, s hogy sok viszonyok, melyek azokban csak említetnek, szabatosan nincsenek meghatározva. Ezek közé tartozik kétségtelenül azon viszony is, melyben Ő Felsége többi országai irányában állunk.

16730

A 48-ki pesti országgyűlés szívesen folytatta volna az elkezdett munkát, és tovább fejlesztette volna a megkezdett átalakulást. De elleneink fegyverrel támadták meg ezen kezdetet, s nekünk a szükséges fejlesztés helyett védenünk kellett a meglevőt. A munka fenakadt, és épen azok vetették szemünkre, hogy ama törvényeink hiányosak, kik ezen hiányoknak célbavett pótlásában fegyverrel gátoltak bennünket. (Élénk tetszés.)

A küzdelem szerencsétlen véget ért. Alkotmányunk felfüggesztetett, s mi számos évekig az absolut hatalom sulya alatt szenvedtünk, melynek fonákul vezetett kormánya felemésztette anyagi erőnk nagy részét, a nélkül, hogy a birodalom többi részeinek felvirágzását elősegítette volna. (Helyeslés.)

Tizenkét hosszú és nehéz év után elhatározta Ő Felsége, hogy alkotmányos uton fogja népeit kormányozni; de fájdalom, ezen szép szándok sikere meghiusult, mert félszeg volt az intézkedés, melylyel ezen szándékot életbe akarták léptetni, s magában hordotta magvát a sikertelenségnek, mely minden félszeg intézkedésnek átka szokott lenni. (Tetszés.)

Azon ünnepélyes alapszerződés, mely ősi alkotmányunkat biztosította: a sanctio pragmatica lényegében ignoráltatott és felfüggesztetett; alkotmányunk helyett más alkotmányt akartak nekünk octroyálni, mely merőben ellenkezett ősi alkotmányunkkal.

Mi ezen octroyált alkotmányt el nem fogadhattuk, a sanctio pragmaticát mellőznünk szabad nem volt, s a 61-iki országgyűlésről felküldött két feliratunkban kifejtettük az ország jogait, és bebizonyítottuk ügyünk igazságát. Ez volt a 61-ki országgyűlés feladata, és ezen feladatát hiven teljesítette. Feliratainknak nem sikerült ugyan akkor kivívni alkotmányunk visszaállítását, de ügyünknek bebizonyított igazsága előtt elnémult a jogvesztésnek fonák elmélete, melyből előbb kiindultak, és ezen emlélet ellenünkben sem itt, sem másutt többé viszhangra nem talált. Azonban bebizonyított igazságunk sem menthetett meg bennünket attól, hogy ismét absolut kormány alá ne kerüljünk, s a provisoriumok egymást váltó rendetlenségei ne nehezedjenek reánk. Felhagytak ugyan a jogvesztés elméletével, de azt hozták fel ellenünk, hogy ha jogaink kétségtelenek és ügyünk igazságos volna is, alkotmányunkat a 48-ki események után s a 48-ki törvények szerint visszaállítani nem lehet, mert ezen visszaállítás a birodalom fenállásának biztonságát veszélyeztetné. Nemcsak elleneink itt, hanem a külföldön is számosan hitték és vitatták, hogy a mi kívánalmaink teljesítése a birodalom

biztonságával ellentétben áll, és ezen kívánalmak megtagadása a birodalom fentartásának életfeltétele. Midőn tehát a fejedelem ezen kívánalmakat megtagadja, önmagát védi és összes birodalmát.

Hasonlók valának Ő Felségének aggodalmai: és az ő megnyugtatója, az ő beleegyezése nélkül reményünk sem lehetett, hogy békés uton a felfüggesztett alkotmány ismét visszaállíttassék.

Felhozták sok oldalról ellenünk azt is, hogy Európa, vagy annak legalább legnagyobb része, az osztrák birodalom fenállását politikai szükségnek tekinti, azon kívánalmainkban tehát, melyek ezt veszélyeztetnék, s e miatt Európa közvéleményével és érdekeivel ellenkezésben állának, annak sem részvételére sem támogatására nem számíthatunk. Nem felelhettük mindezekre azt, hogy mi nem törődünk a birodalom fennállásával, nem törődünk Európa közvéleményével, magunk is ki fogjuk vinni, ha kell erővel is, mit tőlünk békés uton megtagadtak. Ezt mondani sem erőnk, sem akaratumk nem volt. (Élénk helyeslés.)

E helyzetben csak három út állott előttünk: vagy fegyverrel vinni ki jogainkat, vagy várni a véletlentől és oly eseményektől, melyeket sem irányozni és vezetni képesek nem valánk, vagy arra törekedni, hogy meggyőzzük a fejedelmet és az el nem fogult közvéleményt arról, miszerint alkotmányunk visszaállítása a birodalom fennállásának biztonságával is összhangzásba hozható.

Fegyver és forradalom, még a siker reménye mellett is oly eszköz, melyhez csak a kétségbeesés küszöbén nyulhatna a nemzet. (Élénk helyeslés.) És annyi szenvedéssel, annyi veszteséggel jár, hogy azt még áldozattal is kész kerülni az, kinek szíven fekszik a honpolgárok sorsa. (Tetszés.) Nem szükséges megemlítenem, hogy e veszélyes eszköznek sikere is, helyzetünkben a lehetlenségek közé tartozott volna. (Ugy van!)

Bizonytalan eseményektől várni a kétes jövődöt, s e közben a nemzet erejét, jóllétét, bizalmát, reményét, napról napra, mindinkább enyészni engedni: helytelen, sőt káros számítás lett volna, mert könnyen megtörténhetik vala, hogy a várt remény be sem következik, vagy majd akkor következik be, mikor a segély, elgyengült nemzetünkre, már késő. (Hosszas élénk helyeslés.)

Nem vala tehát egyéb hátra, mint a harmadik módot megkísérteni. Tartoztunk ezzel hazánknak, melyet egyrészt a forrongások és kétes eredményű véres harcok veszélyétől megóvni, másrészt a fokonyként inkább érezhető sülyedéstől megmenteni kötelességünk volt. (Ugy van!)

Összehívta Ő Felsége a jelen országgyűlést, és trónbeszédében határozottan félrevetve a jog-

vesztés káros elméletét, a *pragmatica sanctio*t tűzte ki nekünk is kiindulási pontul; felszólított, hogy a birodalom fenttarthatásának biztonságára vonatkozó aggodalmait szüntessük meg, és terjeszszünk elő célszerű javaslatot a *pragmatica sanctio* értelmében köztünk és Ő Felsége többi országai közt létező közös ügyek szabatos meghatározására és mikénti kezelésére nézve.

Valamint az 1861-iki országgyűlésnek feladata volt: kifejteni az ország jogait, bebizonyítani ügyünk igazságát, úgy a jelen országgyűlésnek feladata: sikert szerezni az igaz ügynek az által, hogy megmutassa miként alkotmányunk visszaállítása a birodalom fenállásával is összhangzásba hozható; szóval: feladata megszüntetni a fejedelem aggodalmait, s ez által az alkotmány visszaállítását békés uton lehetővé tenni. (Ugy van! a középén.)

Országgyűlésünk e feladatát teljesen felfogta és egy 67 tagból álló választmányt küldött ki a kívánt javaslat elkészítésére. Mi, kik e bizottságnak tagjai valánk, teljesítettük megbízásunkat. A *pragmatica sanctio*ból indultunk ki, mert azt tekintettük legbiztosabb, sőt egyetlen jogalapnak a közös viszonyok meghatározására.

E javaslatunk a t. ház előtt fekszik. Nem állítjuk mi, kik — mint a bizottság többsége — azt készítettük, hogy művünk tökéletes. Tudjuk, hogy annak hiányai vannak; de célszerűbbet, mely helyzetünkben gyakorlatilag is kivihető lett volna, készíteni nem tudtunk. (Ugy van! Helyeslés a középén.)

Több ellenvetések és aggodalmak merültek fel vitatkozásaink folytán e javaslat lényeges pontjai ellen. Méltánylom minden hofinak aggodalmát, ki az ország sorsát elhatározó fontos ügyekben a tárgynak másik oldalát is megvizsgálva, nehézségeket keres és talál, s azokat a törvényhozás terén figyelmeztetésül előadja. Hiszen ez is teljesítése a hazafiui kötelességnek, s igen természetes, hogy a féltett kincsnek megőrzése sok óvatosságot igényel. De engedje meg a t. ház, hogy ezen ellenvetések és aggodalmak lényegesebb részére megtehessem én is ellenészrevételeimet. (Élénk felkiáltások: Halljuk!)

Azt mondják némelyek: a *pragmatica sanctio* köztünk és Ő Felségének többi országai közt csak personal uniót hozott létre, és ez nem terjed ki egyébire, mint egyedül a trónöröklés megállapítására: közös ügyek tehát nem is léteznek.

Igen is, personal unió az, melyet a *pragmatica sanctio* létrehozott, de a trónöröklésen kívül még az is benne foglaltatik ezen ünnepélyes alapszerződésben, hogy mind Magyarország és az

ahoz kapcsolt részek és országok, mind Ő Felségének többi országai és tartományai ugyanazon közös uralkodó által feloszthatlanul és elválaszthatlanul együtt birtoklandók. Midőn az ország ezen elvet kimondotta, magára vállalta egyszersmind azon kötelezettséget, hogy ezen feloszthatlanul és elválaszthatlanul birtoklást fen is fogja tartani, különben ezen elvnek kimondása csak üres szó lett volna. A feloszthatatlanság és elválaszthatatlanság fentartása pedig magában foglalja annak, ha megtámadtatik, fegyveres megvédését is. A *pragmatica sanctio* tehát, midőn a trónörökléshez kötve az elválaszthatatlanság és feloszthatatlanság elvét kimondotta, kimondotta egyszersmind a védelmi kötelezettséget. Nevezze bárki, ha tetszik, ezen kötelezettséget nem personal, hanem real uniónak: én azt a personal unióhoz kötött és most kifejtett feltétel egyenes következtetésének tartom. De bárminek nevezzük azt, annyi mindenesetre igaz, hogy az határozottan ki van mondva a *pragmatica sanctio*ban. (Ugy van! Helyeslés a jobb oldalon.)

Egyébiránt az 1848-ki III. törvényczikknek 13-ik szakasza is világosan elismeri, hogy köztünk és Ő Felségének többi országai közt csakugyan léteznek közös viszonyok; azt pedig senki — úgy hiszem — állítani nem fogja, hogy az ott említett közös viszonyok egyedül a trónöröklésre vonatkoznak. Hiszen az említett törvény a fejedelem személye mellett miniszterre bizza, hogy ezen viszonyokra nézve Magyarországot képviselje, a trónöröklés pedig rég elhatározott dolog, az kérdés alá nem is jöhet, az szakadatlan folyamatában semmi képviselőt nem tett szükségessé. (Helyeslés a középén.)

Egyébiránt maga az 1847⁸-ki országgyűlés is így fogta fel a *pragmatica sanctio* értelmét. Ugyanis azon feliratában, mely az 1848-ki törvényeknek alapjául szolgált, a márc. 14-ki feliratban, azt mondták az ország rendei: „A legújabb időkben kifejtett események mulaszthatatlan kötelességül teszik: figyelmünket azokra fordítani, miket Felséged uralkodó háza iránti hűségünk, az összes birodalom iránti törvényes viszonyaink, és hazánk iránti kötelességünk megkíván.” És ugyanazon felirat folytában ismét azt mondják: „E tekintetben lehetetlen aggodalommal nem tapasztalnunk a nyugalom bomladozásának azon jeleit, melyek a pragm. sanctiónál fogva velünk egyesült birodalom némely részeiben mutatkoznak.” Ime: ezen felirat is az összes birodalomról, és ezen birodalom iránti törvényes viszonyainkról szól; aggodalommal említi a nyugalom bomladozásának jeleit a *pragmatica sanctio*nál fogva velünk egyesült birodalom némely részeiben. Kérdezem: egye-

dül a trónöröklési viszonyra vonatkoznak-e ezek? Hiszen az bomladozni akkor sem kezdett, annak megállapított rendje fenyegetve nem volt. (Élénk tetszés a középén.)

Léteztek tehát és léteznek közös viszonyok, és ha azok csakugyan léteznek, nem természetes-e, hogy azon ügyek is közösek, melyek ezen viszonyokra vonatkoznak, vagy azokból erednek? (Felkiáltások a középén: Ugy van!) Közös viszony, közös ügyek nélkül sem az állam, sem a magánosok életében nem igen létezhetik.

Azt mondják, hogy eddig is voltak közös viszonyok, és még sem léteztek közös ügyek. Bocsánat uraim, ez tévedés. Azon ügyek, melyek a közös viszonyokból származtak, eddig is közös ügyek valának, csak hogy tárgyalásuk történt más alakban. Eddig Ő Felségének többi országai nem birtak alkotmányt, az ő érdekeiket irányunkban is a fejedelem képviselte; midőn tehát azon ügyeket, melyek a közös viszonyokra vonatkoztak, a magyar országgyűlés a magyar királlyal tárgyalta, ugyanazon magyar király, mint egyszersmind azon országoknak fejedelme figyelembe vette azok érdekeit is, és ő képviselte azok részéről e tárgyalásoknál a közösséget. (Helyeslés a középén.)

Tekintsünk bár végig az országgyűlési feliratokon és királyi válaszokon, sok helyütt feltaláljuk világos nyomát annak, hogy a magyar király az ország valamely kívánatának megtagadásánál egyenesen örökös tartományainak érdekeire hivatkozott, melyeket ő képviselt. De most már azon országok is alkotmányt lesznek felruházva; nem fejedelmük, hanem ők maguk fogják képviselni saját érdekeiket azon ügyekre nézve is, melyek a velünk közös viszonyokból származnak. Akarhatjuk-e, hogy ők e jogot ne gyakorolhassák?

A közös ügyek tehát nem most születtek, hanem most azok eddigi kezelésének módját, különösen az osztrák tartományoknak alkotmányossága miatt, szükséges megváltoztatni. (Ugy van! a középén.)

Ha valaki a *pragmatica sancti*ót figyelemmel végig olvassa, nem fog kételkedni azon, hogy annak megkötésénél egyik főcél a viszonyos védelem is volt. Az 1723. I. cikkben megköszönik az ország rendei Ő Felségének, hogy Magyarország javára a szomszéd országokkal és örökös tartományokkal kül erőszak ellen is megállapítandó egyességre irányozta gondoskodását és igyekezetét. A 2. t. cikkben hasonlóan meg van különösen említve a külső erő elleni védelem.

Némelyek a *pragmatica sancti*ónak ezen, a feloszthatlan és elválhatlan birtoklásra vonatkozó

értelmét is kétségbe vonják; de ha tekintetbe vesszük először a *pragmatica sancti*ó megkötésének azon egyik célját: a kül erő elleni védelmet, melyet előbb említettem, másodsor ha figyelemmel olvassuk az 1723. t. cikknek. 3. és 4. különösen pedig 7. szakaszát, látni fogjuk, miszerint ott világosan ki van mondva, hogy Ő Felségének Németországon kívül és belül fekvő örökös országai és tartományai Magyarországgal és a hozzá kapcsolt részekkel, országokkal és tartományokkal együtt föloszthatlanul és egymástól elválhatlanul örökösödésileg birtoklandók. E szavak értelme úgy hiszem lehetetlenné tesz minden más magyarázatot, mint az elválaszthatlan és feloszthatlan birtoklás elvének elismerését. (Ugy van! Helyeslés a középén.)

Igy tekintették ezt a későbbi országgyűlések is. 1741-ben a 4. cikkben, midőn Mária Terézia férjének Ferenc császárnak *corregensségét* elfogadták az ország rendei, kimondották egyszersmind, hogy ez által az 1723. I. és II. cikkek az elválhatlanságra nézve csorbát ne szenvedjenek. 1790-ben pedig azon törvényekben, — a 10-ben, — melyre annyiszor hivatkozunk, s mely az ország törvényes függetlenségéről szól, ujabbán és határozottan ki van mondva a feloszthatlan és elválhatlan birtoklás elve.

Igy értelmezte a *pragmatica sancti*ót annak keletkezése óta a folytonos gyakorlat is. Soha nem késett Magyarország Ő Felsége birodalmát bármely megtámadás ellen megvédeni, még akkor is, midőn az ellenség nyíltan kijelentette, hogy a háborút nem Magyarország ellen kívánja folytatni, mint p. o. 1809-ben, midőn a győzelmes francia császárnak ily tartalmú *proclamatiója* hatástalanul hangzott el.

Igy értelmezte a *pragmatica sancti*ót s az ebből származó védelmi kötelezettséget az 1847—48-ki országgyűlés is. Akkor Somogy vármegye egyik követének interpellációjára Batthyáni Lajos gróf miniszterelnök az összes miniszterium nevében kinyilatkoztatta, „hogy a *pragmatica sancti*ót oly értelemben veszi, miszerint azon esetben, ha az osztrák birodalom kül ellenség által megtámadtatik, Magyarországot segedelem-adásra kötelezettnek hiszi“, s ez értelmezésben az egész országgyűlés megnyugodott. Az 1848-ik évi pesti országgyűlés 15-ik ülésében Batthyáni Lajos gróf szavait Eötvös József b. miniszter idézte. Ugyanazon ülésben Kossuth Lajos miniszter felolvasta a miniszteri tanács jegyzőkönyvének azon pontját, melyben a miniszterium kijelenti, hogy „a *pragm. sancti*óból Magyarországra háramló azon kötelezettséget, miszerint Ő Felségét kül-megtámadás

ellen védeni tartozik, kétségbe vonni nem akarja.“ Hasonlóul az ülésben Kossuth Lajos azt is kijelenté, hogy a miniszterium összesen és egyenként állását kész ahhoz hozzákötöni, hogy „az országban rendes hadseregnek azon része, mely az országban rendnek, békének és a nemzet jogainak, szabadságának védelmére nem szükséges, Ő Felségének, külmegtámadása ellen dispositiójára bocsáttassék a pragm. sanctió értelmében.“ A pragm. sanctió ezen magyarázatát a háznak nagy többsége hasonlóul helybenhagyta, noha azon háború, mely akkor folyt, Magyarországon popularisnak nem tartatott, és sokak rokonszenve inkább a szabadságért küzdő olaszok felé hajolt.

Tévedett tehát Madarász József képviselő ur, midőn multkori beszédében azt mondá, hogy a védkötelezettség eszméjét először én általam hallotta felemlítettetni 1866. febr. 22-én, és láthatja, hogy nem én említettem ezt fel először. (Élénk tetszés.) Lehet, hogy mivel ő az 1847—48. országgyűlésen jelen nem volt, azt, mi ott történt, nem tudta; de jelen volt az 1848-ki pesti országgyűlésen, midőn b. Eötvös József gr. Batthyáni Lajos említett szavait idézte, jelen volt Kossuth Lajos említett előadásainál, részt vett azon napon is s a következő napokon is a tanácskozásokban; tudhatta tehát, hogy nem én voltam az első, ki ezen régen ismert dolgot megemlítettem. ~~Azonban én~~ tévedésnek, vagy megfélemlítésnek tekintem. (Élénk derűtség.)

Némelyek nem tagadják ugyan a védelmi kötelezettséget, de kétségbe vonják a védelem közösségének elvét.

Őseink, midőn a sanctió pragm.-ban kimondott feloszthatlan és elváthatlan birtoklás elvének kimondásával kötelezve lőnek annak megtartására és megvédésére, jól tudták, hogy a védelemnek olyannak kell lenni, mely célra vezessen; pedig csak az együttes erővel közös védelem lehetett sikeres az állandó rendes katonaság felállítása óta minden időben. A különvált seregeknek külön működése pedig zsidbasztó lett volna a szükséges védelem hatására.

Tekintsük bár a folytonosan fenállott gyakorlatot: minden ellenség ellen, mely Ő Felsége birtoklást megtámadta, a rendes magyar katonaság közösen és együtt harcolt Ő Felsége többi seregeivel, ugyanazon vezérlet alatt állott és elkülönözve nem működött. Hajdan Magyarország védelmi erejét főképp a banderialis és insurrectionalis seregek képezték, és akkor a nádor vala törvényeink szerint a magyar hadak főkapitánya. De 1715-ben a 8. t. cikkben kimondották az ország rendei, hogy „miután a nemesek és mindazok,

kiket a törvény ezen nevezet alatt ért, az ország védelmére katonáskodni, következve személyesen felkelni, — insurgere, — illetőleg banderiumaikat előállítani kötelesek, Ő Felsége, valamikor szükségesnek tartja ezt, a törvények értelmében jövedőre is megkivánhatja és követelheti. De mivel egyedül ez által az országot elegendőleg megvédeni nem lehetne, benszülöttekből és külsőkből álló erősebb rendezett katonaság lesz minden eshetőségre tartandó.“ stb. Az állandó rendes sereget nem rendelte a törvény a nádor vezérlete alá, sőt ugyanazon országgyűlésen elhatározottat a 21-ik t. cikkben, hogy: „A midőn az említett 8-ik t. cikknek és más törvényeknek értelmében az országnak insurgálni kell, azon esetben a nádor marad jövedőben is az ország főkapitánya.“ Tehát csak az insurrectionnak maradt főkapitánya, s nem az egész magyar seregnek. E különböztetés is mutatja, hogy a rendes magyar katonaság Ő Felsége többi seregeivel együtt s közösen teljesítette mindenkor a védelmi kötelezettséget. (Tetszés a középén.)

És ha ezt már akkor szükségesnek tartották őseink, mennyivel szükségesebb ez jelenben, midőn a hadvezetés njabb módja s a hadtudományok fejlődése nagy erők gyors összpontosítását s egységes működését igényli, s a régi modoru rendszert egyáltalában lehetetlenné teszi! Hajdan, ha két hatalmasság hadat üzent egymásnak, hónapok multak el, míg seregeiket a harctérre vezették: akkor még országgyűléseket is lehetett tartani a háború megüzenése és megkezdése között. Most oly harc képes seregnek kell mindig készen állani, a mely együtt és közösen működhessek, mert még időnk sem volna a háború fölött tanácskozni, már annak vége s talán szerencsétlen vége is lehetne. Mutatták a közelebb lefolyt események, hogy alig volt néhány hét szükséges egy nagyszerű háború befejezésére. (Ugy van, helyes! a középén.) Meggyőződéseim tehát az, hogy a közös és viszonyos védelem oly kötelezettség Magyarországra nézve is, mely egyenesen a pragm. sanctióból foly, melyet az ország soha kétségbe nem vont, melynek hű teljesítését soha meg nem tagadta. Ha kötelesek vagyunk fentartani és megvédeni az elváthatlan birtoklás elvét, kétségtelenül tartozunk a védelemnek oly módjáról is gondoskodni, mely célszerű legyen, különben a sanctió pragmaticának ezen feltételét magunk játszanók ki. (Élénk helyeslés a középén.)

Megütözköztek némelyek azon, hogy javaslatunk 11-ik szakaszában a magyar hadsereg mint az egész hadsereg kiegészítő része említettik, és azt állítják, hogy miután ez még eddig a törvény-

ben világosan kimondva nem volt, e kifejezés az ország jogait csorbitja. De hiszen az említett 11-ik szakasz Ő Felségének azon alkotmányos fejedelmi jogairól szól, melyek a hadseregnek egységes vezényletére és belső szervezetre vonatkoznak, és e jogokat a kisebbség különvéleménye sem vonja kétségbe. Mind a magyar katonaság, mind pedig Ő Felségének egyéb seregei összevéve képezik azon fegyveres erőt, melynek feladata megvédeni minket úgy, mint a többi tartományokat. E hadsereg mindig közösen és együtt működött a birodalom védelmében, és kérdelem: nem része-e a magyar sereg is ezen fegyveres erő összegének? — Én ezen eszmében és ezen szavakban az ország jogainak csorbitását nem találom. — Egyébiránt az eszme, mely e szavakban fekszik, nem is új törvényeinkben, és nem is példátlan, hogy a törvényhozás, midőn az egész cs. kir. hadseregről szólt, abba a magyar katonaságot is belefoglalta. Különösen 1796-ban a II-ik cikkben „2,400,000 mérő rozsot ajánlott az országgyűlés a 340,000-ből álló császári királyi hadsereg tartására;” és e 340,000-ben a magyar katonaság is bennfoglaltatott, mert ez volt akkor a fejedelem egész hadseregének száma, és az egészet együtt cs. kir. hadseregnek nevezi a törvény; nem említ az kétféle katonaságot elkülönítve, nem mondja, hogy az egyiknek vagy másiknak ajánlja az említett gabona-összeget: szól együtt az egész cs. kir. hadseregről.

3,760,000 mérő zabot is ajánlott az országgyűlés, és ezt ismét az egész hadsereg 80,000 lova számára. — Lehet-e kételkedni, hogy az említett törvény is úgy tekintette a magyar katonaságot, mint Ő Felsége összes hadseregének kiegészítő részét; és nem keresett, nem talált ezen eszmében semmit, mi az ország jogaival ellenkezett volna? (Élénk tetszés a középén.)

Legsúlyosabb vád, mely ellenünk az eddigi vitatkozások folytában fölhozott, kétségtelenül az, hogy javaslatunk az ország alkotmányos függetlenségét megsemmisíti, és Magyarországot némi autonómiával bíró osztrák tartománnyá teszi.

Súlyos e vád, és nagy horderejű e kifejezés: „az ország alkotmányos függetlenségének megsemmisítése,” és visszariadnék tőle magam is, ha csakugyan alaposnak tekintetném azt.

Melyek azon tárgyak, melyeket mi a sanctio pragmatica alapján közöseknek tekintettünk, és a delegációk elhatározására bízunk?

a) A külügy.

b) Megállapítása az évenkénti költségvetésnek azon költségekre nézve, melyeket a külügy és a hadsereg igényelnek.

A külügy békés eszköze az állam védelmének, és az olyan országokra nézve, melyek ugyanazon uralkodó alatt állanak; és viszonyos, együttes védelemre kötelesek, csak közösen és együtt vezettethetik célszerűen. (Helyeslés a középén. Felkiáltások: Ugy van!) Közös uralkodó és közös védelem mellett két külön vezetett külügyet képzelni alig lehet a nélkül, hogy a legnagyobb zavarok és fonák ellentétek, sőt mondhatnám, rövid időn gyakorlati lehetlenségek be ne álljanak. Mióta a trónöröklés és az elválaszthatlan és feloszthatlan birtoklás meg van állapítva, nem is gyakorolta, nem is követelte Magyarország a külügyek külön vezetését. Az 1790-iki 17-ik t. c. azt mondja: hogy „Ő Felsége magához a státus-ministeriumhoz is fog magyarokat alkalmazni, és oly rendelkezéseket teend, miszerint azok, kik a magyarok közül külkövetségekre kívánnak alkalmaztatni, magukat az állam titkos kancelláriájában kiképezhessék.” A törvénynek ezen szavai nem mutatnak azon szándékra, hogy a külügyek különválasztva kezeltessenek, hanem inkább azok közösségének elismerését foglalják magukban. Az 1848-diki törvények sem szólnak külön külügyekről és külön külügyminiszteriumról, és az 1861-ki felirat is fejedelmi jognak ismerte el a külügyek vezetését. A mi javaslatunk tehát a külügyekre vonatkozólag nem semmisítette meg az ország alkotmányos függetlenségét, sőt ha ez elfogadtatik, Magyarország szabadon választott delegációja által, tehát saját meghatalmazottjai által, közvetve a külügyekre oly befolyást fog gyakorolni, minőt eddig sem közvetve, sem közvetlenül nem gyakorolt. (Élénk helyeslés a középén.) Mert hiszen azt, hogy ujoncállításkor az országgyűlés a külügyek állásáról is értesítve lön, a külügyek külön vezetésének tekinteni talán senki sem fogja, minthogy ez amugy is csak ritkábban és néha csak minden 10-ik évben fordult elő.

A másik tárgy, melyet javaslatunk a delegációkhoz utasít: a költségvetés megállapítása mind a külügyekre, mind a hadseregnek költségvetéseire nézve. És e pont ellen van leginkább irányozva azon vád, hogy az ország alkotmányos függetlenségét megsemmisíti, mert azt mondják, hogy Magyarország eddig saját adójáról maga rendelkezett, javaslatunk szerint pedig az adónak egy tetemes részét a delegációk fogják megállapítani, tehát ahhoz mások delegációja is hozzászól.

De tekintsük mindenekelőtt: mikép alakulnak az említett delegációk, s mikép fogják a költségvetést megállapítani? (Halljuk!) A delegáció tagjait mindenik fél alkotmányos uton, a paritás alapján, hasonló számmal szabadon választja meg.

Választjuk tehát mi a magunk delegatusait oly férfiakból, kikben az országgyűlés többségének bizalma van; választjuk csupán egy évre, tehát egy évi költségvetés megállapítására. Mindenik félnek delegációja saját elnökét maga választja; mindenik külön ül össze; csupán írásban közlik egymással nézeteiket, s ha így egyetértésre nem juthatnak, egyszerű többséggel határoznak. És mi felett határoznak? A két fél felelős miniszteriumának befolyásával kiszámíttatik, hogy a következő évre mennyi költséget igényelnek a közös védelemnek eszközei, t. i. a védelem békés eszköze: a külügy és a védelem fegyveres eszköze: a hadsereg. E kiszámítás közöltetik külön mindenik delegációval és azok ezt megvizsgálván, vagy közegyetértéssel vagy többséggel elhatározzák, hogy mennyi legyen a következő évre az ezen tárgyakra fordítandó költség. Minthogy az így megállapított költségvetés azt a kötelezettséget vonja maga után, hogy mindenik fél az abból reá eső összeget tartozik fizetni, kétségtelen, hogy a költségvetésnek, vagy ha tetszik: az adónak ezen részét Magyarország ezentul nem az eddigi mód szerint, és nem maga közvetlenül fogja meghatározni, hanem szabadon választott megbizottjai által, azon alkotmányos országok megbizottjaival, kikkel közös azon kötelezettsége, hogy a birodalom föloszthatlan s elválatlan birtoklását minden megtámadások ellen megvédje. Mind a két fél alkotmányos lesz, mind a két fél érdeke ugyanaz lesz, hogy t. i. a védelem célszerű legyen, s minél kevesebbe kerüljön. Magyarország tehát ezentul is fogja gyakorolni adó-megajánlási jogát a külügy és a hadsereg költségeire nézve is, csak hogy nem közvetlenül, hanem közvetve gyakorolja azt saját megbizottjai által. Nem vitatom, hogy e változtatás magában csekély; de azt állítom, hogy még sem foglalja magában az ország alkotmányos függetlenségének megsemmisítését. (Élénk tetszés a középén.)

Attól félnek némelyek, hogy a másik fél delegációja, ha szorosan összetart, s a mi delegációinkból csak egy tag szavaz is vele, oly terhet róhatna mireánk, melyeket majd el nem bírunk. De hiszen mindazon teher, melyet mireánk rónának, őket is éppen úgy nyomná, mint minket, mert nem külön fogják meghatározni a mi terhünket, hanem az egész költségvetést együtt állapítják meg, s az arány, mely szerint mi abban részesülünk, javaslatunk szerint is nem a delegáció által, hanem előre több évekre kölcsönös alku mellett, mindkét országgyűlés befolyásával fog meghatározatni. (Helyeslés a középén.)

Azon ellenvetésre, hogy hát ha érdekeik ily

megterheltetésünket kívánnák, egyszerű a felelet. (Halljuk!) Hiszen a delegációk sem vasutakról vagy kereskedelmi ügyekről, sem pedig oly dolgokról nem határoznak, melyekben nekik különvált érdekeik lehetnének. Ők csupán a külügynek s a hadseregnek költségvetését állapítják meg. Ebben pedig nekik is csak abból van hasznuk, ha ezen költségvetés, a védelem célszerűsége mellett, minél kisebb lesz. (Helyes).

Törvényt sem fognak ezen delegációk alkotni. Azt állítják némelyek, hogy az adó megajánlása is törvényhozási tény. Nálunk Magyarországon szorosan véve, törvényhozási ténynek ezt nem lehet mondani, hanem inkább csak országgyűlésinek, mert Magyarország a közvetlen adók megállapítását nem szokta törvényben kimondani. Azonban nevezzük akár országgyűlési, akár törvényhozási ténynek, annyi mindenestre igaz, hogy a törvény ereje jogilag mindaddig fennáll, míg azt a törvényhozás mindkét fele közös egyetértéssel meg nem szünteti. A törvény erejének megszüntetéséhez tehát törvény kell, a megajánlott adó pedig csak esztendő végeig tart, és annak megszüntetéséhez nem kell új törvény, sőt újabb megajánlása újabb határozatot kíván. (Helyeslés.)

Sem az adórendszernek, sem az indirect adónak megállapítása, változtatása, sem kivetése vagy behajtása felett nem fognak a delegációk rendelkezhetni. Ők csak a költségvetést állapíthatják meg. Minden egyéb intézkedés a két fél külön országgyűlésének és felelős miniszteriumainak köréhez tartozik, és így azokat, azok működését némileg mint a 61-ki feliratban kimondott esetenkinti érintkezést lehet tekinteni, mert csak egy évre választatnak, és évenként csak egyszer fordul elő a költségvetés megállapítása.

Tekintsünk vissza a mult idökre, különösen azon korra, midön a függetlenségről szóló törvény, a melyre annyiszor hivatkozunk, alkottatott: 1790-re, és azon számos évekre, melyek e törvény alkotását követték. (Halljuk! Halljuk!)

Hogy állottunk akkor közjogi tekintetben? Igaz, hogy a hadi adót Magyarország saját országgyűlésén ajánlotta meg; de ezen hadi adó az ország összes jövedelmének egy ötödrészét sem tette. Az országgyűlésnek semmi elhatározó befolyása nem volt a magyar állam jövedelmeinek többi részeire, azt a kormány beszedte, és legnagyobb részét Bécsbe küldte fel. Költségvetés sem a külügy és katonaság szükségéről, sem egyéb jövedelmekről és kiadásokról az országgyűlés elébe soha nem terjesztetett; és még a közadó is minden költségvetés nélkül ajánlatot meg, és soha ki nem lön mutatva, sőt az országgyűlés

által nem is követeltetett, hogy kimutattassék, mennyi a katonaságnak valóságos költsége? Az 1790-iki 20-ik törvényeikk megállapítja ugyan, hogy a só árát csak országgyűlésen lehet felemleni; de hozzáteszi: „ha csak a sürgető szükség mást nem kíván.“ Ki határozta meg azonban e sürgető szükség eseteit? van-e példa reá, hogy azoknak megítélésébe az országgyűlés belebocsátkozott volna? 1819-től 1842-ig több mint ezer kisebb nagyobb kamarai jószág eladatott, nagy részük a hozzájuk kötött nemességgel. Ezen eladásból több mint 25 millio forint jött be. Mindezek iránt az országgyűlés még csak nem is értesítettett, számadás az ország jövedelmeiről, legalább az országgyűlésnek, soha nem adatot.

Azt mondja talán valaki, hogy ezek a törvénnyel ellenkező visszaélések voltak; de nem is létezett világos törvény, melynélfogva azt az ország követelhette volna. Sőt 1792-ben a 14-ik cikkben felemlték az ország rendei a só árát mázsánként 11 krajcárral, és azt határozták, hogy az ebből befolyó összeg a kamara által a helytartótanácsnak adassék kezére, és közcélokra fordíttassék; ezen összegről számot is adott időnkint a helytartótanács az országgyűlésnek, de a só többi jövedelméről, s általában az államjövedelmekről sem nem kért, sem nem kapott számadást az országgyűlés. (Ugy van!) És még sem mondja senki, hogy Magyarország alkotmányos függetlensége azon korban meg volt semmisítve, és hogy Magyarország némi autonómiával bíró osztrák provincia volt; hiszen épen akkor keletkezett az 1790-ki függetlenségi törvény, melyre — mint említém — annyiszor hivatkozunk. (Zajos helyeslés a középén.)

Ezen állapottal szemben szabad legyen kérdezni: meg van-e semmisítve alkotmányos függetlensége azon országnak, mely saját országgyűlésén alkotja minden köz- és magánjogi és közigazgatási törvényeit; saját országgyűlésén állapítja meg vérendszert és annak minden változtatását? Ő rendelkezik a szükséges ujoncokról, azoknak számáról, kiállítás feltételeiről, a katonaság elhelyezéséről és élelmezéséről. (Élénk tetszés. Ugy van! Helyeslés a középén.) Meg van-e semmisítve azon országnak alkotmányos függetlensége, mely maga határoz államjövödelmei, adórendszere, az adó kivetése és behajtása fölött, melynek felelős parlamentarizs kormánya van, s melynek e kormány felelni tartozik minden fillérnek hováfördítéséről? (Élénk tetszés. Éljenezés.)

Meg van-e semmisítve csupán azáltal, hogy a költségvetésnek egyik pontját, a hadseregnek költségeit, nem közvetlenül, hanem közvetve, szabadon választott meghatalmazottjai által, egy más

alkotmányos országgal együtt, a paritás és az érdekek ugyanazonossága által védve annak minden túlnyomósága ellen, mindig csak egy évre közösen hatarozza meg? (Viharos tetszés a középén.) És teszi ezt azért, mert azon országgal, egy ünnepélyes alapszerződésnél fogva közös és viszonyos védelmi kötelezettségben áll, oly kötelezettségben, melyet a hadtudomány jelen állásában a régi módon célszerűen teljesíteni már alig lehetne, és melynek eszközeit bizonytalanságnak, vagy időnkint bekövetkezhető halasztgatásnak kitenni káros, sőt veszélyes volna? (Élénk tetszés a középén.) Kérdezem: oly nagy-e a különbség az alkotmányos függetlenség mértékére nézve e két helyzet közt, hogy midőn az egyikre — a korábbira — úgy, mint az ország függetlenségének korszakára hivatkozunk, a másikat, mely javaslatunk elfogadása esetére állana be, az alkotmányos függetlenség megsemmisítésének tekinthessük? (Hosszas lelkes éljenezés; zajos tetszés a középén.)

Függetlenségnek függés az ellentéte, és midőn a függetlenség megsemmisül, függésnek kell beállni; a függés pedig azon állapot, midőn egyik fél parancsol, akár hatalommal, akár többsége által, a másik pedig engedelmeskedik. De midőn két teljesen egyenjogu fél, egyedül a közös kötelezettség teljesítését, a paritás alapján hasonló számu meghatalmazottjai által intézi el, és a meghatalmazottak egy meghatározott tényre és kiszabott időre vannak megválasztva, még azon felül érdekeik is hasonlóak, habár a kérdés a szavazatok többségével dől is el: ezt szoros értelemben függésnek nevezni nem lehet. (Élénk helyeslés a középén.) Ily esetben, melyik fél függ a másiktól? Azt mondja talán valaki, hogy függenek egymástól; de hisz ily értelemben minden szövetkezés, mely közös védelmére köttetik, megsemmisítése volna a függetlenségnek. (Helyeslés a középén. Felkiáltások: Ugy van!)

A védelmi kötelezettséget nem a mi javaslatunk állapította meg, annak alapja a pragmatica sanctio, melynek értelmét a későbbi törvények, az országgyűlések és a folytonos gyakorlat ép úgy magyarázták, mint mi. (Fölkiáltások a középén: ugy van!)

Hogy e védelmi kötelezettséget úgy kezelni, mint előbb kezeltetett, most már nem lehet, mert a hadviselés módja változott, és az örökös tartományok alkotmányosak lettek, — azt, mint valóságos tény, ignorálnunk nem szabad.

Vagy azt kellene mondanunk, hogy mi a védelmi kötelezettség kezelésének eddigi módjától el nem állunk, habár célravezető nem lesz is, — vagy az osztrák tartományok alkotmányos-

ságát figyelembe sem véve, követelnünk kellene, hogy azoknak a közös védelmi kötelezettségre vonatkozó jogait és érdekeit irányunkban ezután is a fejedelem képviselje és ők maguk e fontos ügyhöz ne szólhassanak, s velünk együtt ne működjenek. — Sem az egyik, sem a másik nem volna jogos, nem volna méltányos. (Élénk helyeslés a középén.)

Azon vád, hogy javaslatunk szerint Magyarország népének véréről nem a magyar országgyűlés rendelkezik, merőben alaptalan. Hiszen a mi javaslatunkban is egyenesen és határozottan fenn van tartva az ujoncok megajánlásának országgyűlési joga; fenn van tartva az állítás föltételeinek, a katonaság elhelyezésének és élelmezésének meghatározása; ki van mondva, hogy a vérendszernak megállapítása vagy bármi változtatása Magyarországra nézve csak a magyar országgyűlés beleegyezésével történhetik.

A vád tehát — úgy hiszem — tévedésből származott, és elég azt egyszerűen és határozottan visszautasítani. (Élénk helyeslés a középén.) Mert a ki javaslatunkat olvasta, meggyőződhetett arról, hogy e vád alaptalan.

A külügyeken s az említett költségvetés megalapításán kívül semmi egyéb tárgyra nézve nem mondtuk mi, hogy annak közössége a sanctio pragmaticából foly; semmi egyéb tárgyat nem bízunk mi a delegatiókra. Azokra nézve, mik résziut a helyzetnél fogva politikai tekintetből, résziut a két fél érdekeinek találkozásánál fogva célszerűbben intéztethetnek el közös egyetértéssel, mint szorosan elkülönözve: szabad alkut és egyezkedést javasoltunk, oly egyezkedést, melyet szabad ország köt más szabad országgal. Kimondottuk, hogy ezen egyezkedések időről időre kötendők, és világosan fenntartottuk, hogy azok csak a magyar országgyűlés beleegyezésével lesznek ránk nézve érvényesek. Ez sem sérti, úgy hiszem az ország alkotmányos függetlenségét és nem teszi Magyarországot osztrák provinciává; (Helyeslés a középén) mert a legnagyobb hatalmu és önálló országok is kötnek ily egyezkedéseket szabadon és alku mellett más hatalmakkal.

Ha tekintjük például a kereskedést azon korban, midőn a függetlenségi törvény alkottatott, egész az újabb időkig Magyarországnak még módjában sem állott akár az örökös tartományokkal, akár a külfölddel kereskedelmi szerződéseket kötni, a szomszéd tartományok vámszabásai súlyosan nyomták termelésünket, iparunkat és kereskedésünket, s még törvényre sem hivatkozhatunk, melynélfogva azon szomszéd-országok vámszabásainak leszállítását joggal követelhetjük volna.

Sőt az országgyűlések felirataira a válasz rendesen az lön, hogy Ő Felsége többi országainak érdekeit kénytelen oltalmazni.

Nem oszthatom tehát azon aggodalmakat, melyeket némelyek javaslatunk ellen felhoztak. Nem hiszem, hogy e javaslat életbeléptetése alkotmányos önállásunkat megsemmisítené s Magyarországot osztrák provinciává tenné; de hiszem azt, hogy alkotmányunk azon visszaállítása, mely javaslatunk elfogadásának reményében tetteg életbe léptetett, sokkal inkább megóvjá nemzetünket a végsúlyedéstől, mint a bizonytalan eseményekre épített számítások és azon sorvasztó várakozás, mely addig halasztgatja az orvoslást, míg a végsúlyedéssel fenyegető helyzetünkben késő lesz. (Lelkes éljenzés a középén.) Hiszem azt, hogy jelen viszonyaink között a fennforgó nehéz kérdéseknek más békés megoldását remélni nem lehet. (Élénk helyeslés a középén.)

Ha a ház azt hiszi, hogy mi csalódunk, és e megoldás káros, sőt veszélyes, — még most kezben van az ügy: oda könnyen visszamehet, hol pár hónappal ezelőtt voltunk. (Élénk tetszés.) De vizsgáljuk még a dolgok minden oldalát, nehogy az aggodalmak más irányban újabb, s talán súlyosabb aggodalmakba döntsének bennünket. (Halljuk! Halljuk!) Én csak saját véleményemet mondom el; a t. ház ítéljen és határozzon. (Élénk éljenzés a középén.)

Meg vagyok győződve, hogy ha akkor midőn az 1848-ik évi szeptember 18-án a magyar országgyűlés megbízásából mint küldöttek a bécsi országgyűlést felszólítottuk: (Halljuk! halljuk!) „bizza meg miniszteriumát a magyar miniszteriummal leendő egyezkedésre, hogy köztünk és Ausztria között a kölcsönös viszonyok végleges elhatározása által minden ezentúli surlódásoknak és egyenetlenségeknek eleje vétessék“, ha, — mondom — akkor nekünk a kiegyezkedés oly módját ajánlották volna, minőt a mi javaslatunk tartalmaz: a magyar országgyűlés azt valószínűleg nem utasította volna vissza. (Élénk tetszés. Ugy van! Helyeslés a középén.)

Meg vagyok győződve, hogy akkor, midőn 1848-ban okt. 8-án a mi országgyűlésünk alsóháza végzésileg kimondotta többek közt azt, hogy: „Magyarország és annak képviselőháza, szabad néphez illőleg, bizonyosan az ausztriai néppel mindazon érdekeket, melyek három százados viszonyaiból erednek, a legbarátságosabb uton fogja kiegyenlíteni,“ jelen javaslatunk elvei szerint kiegyezkedtünk volna. (Ugy van! a középén.)

Meg vagyok győződve, hogy ha akkor, midőn minket az országgyűlés hg. Windischgrätz táborába küldött egyezkedés végett, (Halljuk!) a herceg, a helyett, hogy feltétlen megadást követelt, jelen javaslatunk szerinti kiegyezkedéssel kínált volna meg:

a nemzet képviselői nem lettek volna idegenek azt elfogadni. (Ugy van! a középén.)

Meg vagyok győződve, hogy Buda várának visszavétele után, s a nagy-sarlói ütközet után is, melyek fénypontjai valának a küzdelemnek, hozzájárult volna ily egyezkedéshez. (Ugy van! a középén.)

És mennyi vér, mennyi szerencsétlenség, mennyi szenvedés lett volna megelőzve! Hol állanánk most erőben, tehetségben, fejlettségben, hol állana a birodalom! Most békés uton juthatunk ily kiegyenlítéshez; ne utasítsuk azt el magunktól. Más-e most a jog, mint akkor volt; vagy talán erősebbek vagyunk, és több erőfeszítést, több szenvedést megbírnunk? Ha sikerült politikai létünk roncsolt hajóját egy kis révpartra juttatnunk, visszalökjük-e azt ismét a zajgó tenger hullámai közé, csupán azon kétes reményben, hogy talán, de csak talán, majd ha a vész el nem sodor, egy szebb, nagyobb, biztosabb kikötőbe juthatunk? (Lelkesült éljenzés a középén.)

Azon aggódnak némelyek, hogy az osztrák birodalmat felbomlás veszélye fenyegeti, és ezért nem kívánják Magyarország sorsát hozzákötni. (Halljuk.) Állítják, hogy ha egykor Európa politikai szükségnek tartotta is az osztrák birodalom fennállását, most ezen nézet nagyrészt megváltozott. Szabad legyen megjegyeznem, hogy nagy birodalom végfelbomlása nem oly könnyen és nem oly hamar történik, kivált, ha annak fejedelme népeinek alkotmányos szabadságban keresi trónjának legerősebb támaszát. (Hosszas lelkesült éljenzés.)

Megjegyzem azt, hogy azon politika, mely figyelembe nem veszi a jelent, és egyedül eshetőségekre akar építeni, és pedig oly eshetőségekre, melyek el is maradhatnak, másképp is alakulhatnak, — nem célszerű politika. (Ugy van!)

Van-e, ki óhajtja Ausztria fölbomlását? — nem tudom; de ha vannak ilyenek, azok azt bizonyosan nem a mi érdekünkben óhajtják. (Ugy van!) Félek, nagyon félek, hogy e fölbomlás által nem mi nyerünk, s a mi sorsunk jobbra nem változnék. (Élénk helyeslés.)

És ha a kiszámíthatlan események ezen katasztrófát egykor csakugyan előidéznék, mi volna jobb ránk nézve: az-e, hogy azon katasztrófa Magyarországot államilag rendezett állapotban találja, vagy az-e, hogy erejében megfogyva, a folytonos provisoriumok zavarának köpette kelljen szembeállnunk a végzettszerű eseményekkel? Az első esetben könnyebben és biztosabban szolgálhatnánk szilárd magvával egy új alakulásnak; a másik esetben csak rendezetlen anyagnak tekintetnének bennünket, melyet szétbontva, más építkezésre használnának fel, s ez ellen aztán sikertelenül hivatkoznánk törvényeinkre és alkotmányos függetlenségünkre. (Élénk helyeslés.)

Feltűnő előttem az, hogy éppen azok, kik a felbomlás lehetőségét felteszik, leginkább idegenek a delegáció eszméjétől. Hiszen, ha birodalom felbomlanék, a delegációk is megszűnnének, mint minden egyéb viszonyaink; (Ugy van!) s ily esetben vagy mint önálló külön állam, teljes erejében függetlenül alakulna Magyarország, vagy több népekkel egyesülve új szövetségési államot alkotna. Az elsőt nem számítom a politikai lehetőségek közé. Örülne minden magyar, és örülnék én is, ha oly erővel és hatalommal bírnánk, a minőt ily önállás megkíván. Nem becsülöm én kisebbre nemzetem erejét a valónál. Azt mondta valaki, hogy ne mondogassuk mi magunkat gyengéknek. Ugy hiszem, önértetünk ettől meg fog óvni bennünket. (Ugy van! Élénk tetszés a középén.) Egyébiránt a történelemben nem tudok példát arra, hogy hazánkat azért érte volna veszély, mert erősebb volt, mint a milyennek magát hitte; ellenben abból, hogy erősebbnek hitte magát, mint a milyen volt, szomorú következtetések származtak. A mohácsi vész egyik oka erőnknek éppen ezen túlbecsülése lehetett. (Ugy van! Tetszés.)

Az államok ereje nem abszolút fogalom. Lajos és Mátyás korában nem csak azért volt Magyarország nagy és erős, mert fejedelmei bölcssek, népe vitéz volt, — hanem azért is, mert akkor Európa legnagyobb országai közé tartozott. (Ugy van!) Anglia Scotiával nem volt egyesítve; a mostani Franciaország több részre volt szakadva; Németországnak és Olaszországnak sok ura volt; Oroszország Lengyelországgal sem birt megküzdni; csak a török erő volt hatalmas és tekintélyes. Most azonban mily nagyok az Európai államok dimenziói! A 20 millió népességű Olaszországot, értelmes népével, virágzó kereskedésével, sok jó kikötőjével még nagyhatalomnak sem tekintik a világ! Fen bírna-e ezek közt állani Magyarország, ide ékelve a hatalmas orosz és német birodalom közé? (Élénk tetszés a középén.)

Ha pedig más népekkel együtt szövetséges államot akarnánk akkor majd alakítani: nem volnának-e közös ügyeink, melyeket azokkal együtt kellene elintéznünk? nem kellene-e azokat közösen kezelnünk? És nem volnának-e kénytelenek a delegációk eszméjével akkor is megbarátkozni? (Élénk tetszés a középén.)

Ismétlem, tisztelt ház! ne taszítsuk el magunktól a békés kiegyenlítés ezen módját! Félek, igen félek, hogy annak félrevetése által jövőre az ország alkotmányos függetlenségét nagyobb veszélynek tennők ki, mint elfogadása által. (Élénk helyeslés a középén.)

Némelyek javaslatunk ellenében a közvéle-

ményre hivatkoznak. Tisztelem én is a közvéleményt, és teljesen méltánylom annak hatalmát, mert tudom, hogy azzal szembeszállni rendesen sikertelen küzdelem; de politikai életem folytán azt tapasztaltam, hogy alig van nehezebb feladat, mint igen sok tárgyra nézve a valóságos közvéleményt megtudni. Kiki azon körnek véleményét ismeri legjobban, melyben él, melylyel társalog; csak néha vonja magára figyelmét egy-két hang a távolból; és igen hajlandó az ember saját körének véleményét közvéleménynek tekinteni. Tévedtem én is e részben nem egyszer, és tévedtek, úgy hiszem, mások is. (Ugy van!) Gyakran megtörténik, hogy midőn a vélemények sokfelé ágaznak, minden árnyéklatnak vannak pártolói számosak; és ki fogja mondani tudni, hogy melyik mellett áll valósággal a közvélemény? (Élénk helyeslés.) Megszámítani pedig azt a közvéleményt vajmi nehéz volna! (Tetszés.)

Egyébiránt, midőn a nép megválasztott, hogy kégiselői legyünk, nem azt várta, hogy tőle kérjünk tanácsot, hanem azt, hogy mi adjunk neki tanácsot. (Zajos helyeslés.) Törvényhozói dolgokkal, melyek készütséget, szakavatottságot igényelnek, nem minden ember foglalkozhatik, és nekünk, kik azzal foglalkozunk, kötelességünk a nép érdekét is szívünkön viselni, és azt tenni, mit e tekintetben legcélszerűbbnek látunk. (Hosszas, lelkes helyeslés a középén.)

Nem vitatom tehát, hogy a közvélemény mily mértékben van jelenleg javaslatunk mellett. De azt mégis hiszem, hogy a nép nem fogja nekünk köszönetet mondani, ha meghiusítva a békés kiegyenlítés sikerét, visszaesnének vele együtt ismét a bizonytalanság, a zavarnak, a rendetlenség örvényébe, melyből a szabadulás oly nehéz; s a szenvedésekért,

melyeket túrt, és még túrníe kellene, semmi egyebet nem nyújthatnánk neki, mint azon kétes vigaszt, hogy az európai eseményeknek egy véletlen fordulata reánk még tán jobb sorsot is hozhatna, mint a mit jelenben e békés kiegyenlítés által elérhetünk. (Zajos éljenzés a középén.)

Azt mondják tán némelyek, hogy ez az opor-tunitás politikája. Igen is, az. Midőn arról van szó, hogy a fenálló törvényt a végrehajtó hatalom megtartsa és teljesítse, akkor az oportunitás nem irányadó; mert a jogilag meg nem változtatott törvényt szorosan meg kell tartani; de a törvények alkotásánál épen az oportunitás az, a melyet mellőzni nem lehet. A mely törvényhozó ezt figyelembe nem veszi, üdvös, célszerű törvényt alkotni ritkán fog. (Helyeslés a középén. Felkiáltások: Ugy van!) Minden alkotmány, minden törvény, minden institúció az oportunitás postulatumánál fogva jött létre, és addig célszerű, míg annak megfelel. Ezt mondtam én akkor is, midőn a jelen országgyűlésen felszólaltam azok ellenében, kik a jogfolytonosságban a törvények megtartására nézve is az oportunitás szempontjából indultak ki.

Egyes kifejezéseket, mik a vitatkozások foly-tában ellenem tán élesebben is voltak intézve, hasonlók-kal viszonozni nem fogok. Ily felelelések sem a vitatkozás tárgyát tisztába nem hozzák, sem az ország javát elő nem mozdítják; az el nem fogult közvéleménynek józan tapintata meg fogja mérni azok jelentőségét. (Élénk tetszés a középén.)

Végezem szavaimat azzal, mit beszédem elején mondtam, hogy én a 65-ös bizottság többségének javaslatát helyzetünkben a békés kiegyenlítés leg-célszerűbb módjának tartom és ugyanezért pártolom. (Szűni nem akaró viharos éljenzés.)

1842/43 2249

